

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ได้รับสมญาว่า “นักปราชญ์ผู้ทรงศิลป์” ท่านเป็นครูคนหนึ่งซึ่งศิษย์ทั้งหลายบูชาและยึดถือเป็นแบบอย่าง เป็นบุคคลที่ทำให้คุณประโยชน์แก่การศึกษาของชาติอย่างสูง มีผลงานที่ปรากฏเด่นชัดในวงการศึกษาก่อนเป็นอเนกประการ เป็นผู้คิดริเริ่มก่อตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาและผลักดันให้มีพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2497 ซึ่งมีผลให้ครูและผู้บริหารการศึกษาได้รับการศึกษาสูงขึ้นถึงระดับปริญญา และต่อมาวิทยาลัยวิชาการศึกษาได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน คุณูปการต่อการศึกษาของชาติซึ่งศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ได้ประกอบไว้นั้นไม่อาจนำมากล่าวอย่างละเอียดได้หมดในที่นี้

การศึกษา

พ.ศ. 2464-2467 : โรงเรียนประถมศึกษา
ในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

พ.ศ. 2467-2472 : โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย

พ.ศ. 2473-2475 : Anglo-Chinese Boys
School, ปีนัง, มาเลเซีย

พ.ศ. 2476-2477 : ป.ป., โรงเรียนฝึกหัด
ครูประถมพระนคร เป็นนักเรียนทุนรัฐบาลของจังหวัดภูเก็ต

พ.ศ. 2478-2481 : อ.บ., คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2482 : ป.ม., คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2490-2491 : M.A. มหาวิทยาลัย

โอไฮโอ (Ohio State University) (ได้รับทุน
กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา)

พ.ศ. 2491-2494 : Ph.D. มหาวิทยาลัย
โอไฮโอ

พ.ศ. 2505 : ว.ป.อ., วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 5

ประวัติราชการ

พ.ศ. 2483 : อาจารย์ผู้ช่วยโทโรงเรียนเตรียม
อุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2484 : ครูโทประจำกรมวิสามัญศึกษา
และย้ายไปเป็นครูโทโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย

พ.ศ. 2485 : รังตำแหน่งครูใหญ่โทโรงเรียน
ภูเก็ตวิทยาลัย

พ.ศ. 2486 : ครูใหญ่โทโรงเรียนภูเก็ต
วิทยาลัย

พ.ศ. 2489 : ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียน
ฝึกหัดครูพระนคร

พ.ศ. 2490 : อาจารย์ประจำกรมวิสามัญ-
ศึกษา

พ.ศ. 2495 : ได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัย
โอไฮโอให้เป็นอาจารย์ผู้ช่วยเป็นเวลา 1 ปี

พ.ศ. 2496 : อาจารย์โทโรงเรียนฝึกหัดครู
ชั้นสูง ถนนประสานมิตร และต่อมาในวันที่ 1
ตุลาคม 2496 ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ฝึกหัดครูชั้นสูงจนถึงวันที่ 29 กันยายน 2497
(โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงได้รับการยกฐานะเป็น
วิทยาลัยวิชาการศึกษาตามความคิดริเริ่มของท่าน

เมื่อ พ.ศ. 2497 และ ม.ล. ปิ่น มาลากุล เป็นผู้
รักษาการอธิการ ตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน 2497
จนถึงวันที่ 6 มีนาคม 2499)

พ.ศ. 2498 : นายกสมาคมการศึกษาแห่ง
ประเทศไทยคนแรก

พ.ศ. 2499 : อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ตั้งแต่วันที่ 7 มีนาคม 2499 จนถึงวันที่ 1 มกราคม
2512 และหัวหน้าคณะวิชาการศึกษาคนแรก

พ.ศ. 2512 : รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2513 : อธิบดีกรมการฝึกหัดครู

พ.ศ. 2517 : รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2519 : เกษียณอายุราชการ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงที่ได้รับ

5 ธันวาคม 2512 : ประถมาภรณ์มงกุฎไทย
(ป.ม.)

5 พฤษภาคม 2513 : ทูตยจุลจอมเกล้า
(ท.จ.)

5 ธันวาคม 2514 : ประถมาภรณ์ช้างเผือก
(ป.ช.)

5 ธันวาคม 2517 : มหาวชิรมงกุฎ (ม.ว.ม.)

5 ธันวาคม 2534 : มหาปรมาภรณ์ช้าง
เผือก (ม.ป.ช.)

รางวัลและเกียรติยศที่ได้รับ

1. รางวัลสอบไล่ได้ที่ 1 โรงเรียน Anglo-
Chinese Boys School ปีนัง

2. รางวัลในการเรียนดีเยี่ยม คณะอักษร-
ศาสตร์ปีที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ทูตยจุลจักรพงษ์สำหรับผู้มีการเรียนดี
เยี่ยม คณะอักษรศาสตร์ปีที่ 3 จุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัย

4. รางวัลการเรียนดีเยี่ยมในวิชาภาษา
อังกฤษของ British Council คณะอักษรศาสตร์
ปีที่ 4 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. สอบชิงทุนกระทรวงการต่างประเทศ
สหรัฐอเมริกาได้ที่หนึ่ง ไปเรียนวิชาการศึกษา ณ
มหาวิทยาลัยไอไอโอ สหรัฐอเมริกา

6. ได้รับเชิญเข้าเป็นสมาชิกสมาคม Phi
Delta Kappa เป็นคนแรกแห่งประเทศไทย ขณะ
ที่จบปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยไอไอโอ

7. ได้รับเชิญเป็น Senior Specialist ณ
East West Center มหาวิทยาลัยฮาวาย (Ha-
waii University) สหรัฐอเมริกา ในด้านปรัชญา
การศึกษาเป็นเวลา 5 เดือน (พ.ศ. 2511)

8. ได้รับพระราชทานปริญญาการศึกษา
คุณวุฒิปรัชญาบัณฑิตศึกษาศาสตร์จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา
(พ.ศ. 2512)

9. ได้รับวุฒิปรัชญาบัณฑิตศึกษาศาสตร์และเข็มแสน-
ยารัตน์จากวิทยาลัยการทัพบก กระทรวงกลาโหม
(พ.ศ. 2515)

10. ได้รับพระราชทานปริญญาศึกษา-
ศาสตรคุณวุฒิปรัชญาบัณฑิตศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย
รามคำแหง (พ.ศ. 2516)

11. ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ
เป็นราชบัณฑิตประเภทสังคมศาสตร์ สาขาศึกษา
ศาสตร์ (พ.ศ. 2532)

12. ได้รับยกย่องจากกระทรวงศึกษาธิการ
ประกาศให้เป็นบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์อย่าง
สูงยิ่งต่อการศึกษาของชาติในโอกาสที่กระทรวง
ศึกษาธิการครบรอบ 100 ปี (พ.ศ. 2535)

หน้าที่การงานในด้านเป็นกรรมการต่าง ๆ

1. กรรมการปรับปรุงหลักสูตรของ
กระทรวงศึกษาธิการ

2. กรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ
3. กรรมการอำนวยการคุรุสภา
4. กรรมการองค์การค้ำของคุรุสภา
5. กรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม (UNESCO)
6. ประธานกรรมการฝ่ายการศึกษาของ กรรมการแห่งชาติฯ
7. ประธานกรรมการฝ่ายวัฒนธรรมของ กรรมการแห่งชาติฯ
8. ประธานกรรมการโรงเรียนราษฎร์ของ คุรุสภา
9. อนุกรรมการ ก.พ. วิสามัญ เรื่อง หลักสูตร
10. อนุกรรมการ ก.พ. วิสามัญ เรื่อง นักเรียนต่างประเทศ
11. ประธานกรรมการวิทยาลัยเอกชน (พ.ศ. 2512-พ.ศ.2516)
12. อนุกรรมการ ก.ม. วิสามัญ พิจารณา คุณวุฒิ
13. Governing Board ของ Regional English Language Center (RELC) ณ สิงคโปร์ ซึ่งเป็นโครงการของ SEAMEO
14. สมาชิกสมัชชาแห่งชาติ (พ.ศ. 2516)
15. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (23 ธันวาคม 2516 - 24 มกราคม 2518)
16. ประธานกรรมการประสานงานระดับ ชาติสำหรับ RELC ในประเทศไทย
17. รองประธานกรรมการจัดทำแผนการ ศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

การประชุมและดูงานในต่างประเทศ

- พ.ศ. 2491 - เป็นผู้สังเกตการณ์จาก ประเทศไทยในการประชุม UNESCO Seminar ที่นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. 2494 - ดูการศึกษาในประเทศ อังกฤษและดูงานเกี่ยวกับ UNESCO ที่สำนักงาน

ใหญ่ กรุงปารีส

พ.ศ. 2498 - ดูการศึกษาในสหรัฐ- อเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และสเปน

พ.ศ. 2502 - ดูการศึกษาระดับมหา- วิทยาลัยในอังกฤษ ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฟิลิปปินส์และ สิงคโปร์

พ.ศ. 2503 - ไปอบรมวิชาการบริหาร มหาวิทยาลัย (University Administration) ณ มหาวิทยาลัยมิชิแกน เมืองแอนนาเบอร์ สหรัฐอเมริกา และดูการศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เดนมาร์ก และอิตาลี

พ.ศ. 2505 - เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทย ไปประชุมใหญ่สามัญของ UNESCO ครั้งที่ 12 ณ กรุงปารีสแล้วดูการศึกษา ณ กรุงบอนน์ ฮัมบูร์ก และเบอร์ลินตะวันตก

พ.ศ. 2506 - ดูการศึกษาของมาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และไต้หวัน ในฐานะ นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 5

พ.ศ. 2507 - เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน ไทยไปประชุมใหญ่สามัญของ UNESCO ครั้งที่ 13 แล้วดูการศึกษาที่ ลอนดอน บริตอล และ เอเธนส์ แล้วเข้าร่วมประชุม Seminar On Adult Education ณ กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์

พ.ศ. 2509 - เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน ไทยไปประชุม International Conference on Education ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และดูงานการศึกษาในประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษ

พ.ศ. 2511 - เป็น Senior Specialist ในวิชาปรัชญาการศึกษาประจำ East West Center มหาวิทยาลัยฮาวาย เป็นเวลา 5 เดือน และได้รับเชิญไปปาฐกถาพิเศษ ณ มหาวิทยาลัยยูทาห์ (Utah State University) แล้วไปดูงานที่ นิวยอร์ก ที่ มหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University)

และที่ประเทศญี่ปุ่น

พ.ศ. 2513 - เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทยไปประชุมเรื่อง Junior College จัดโดย
American Association of Junior College
ณ East West Center, ฮาวาย (26 กุมภาพันธ์ -
6 มีนาคม)

- เป็นผู้แทนประเทศไทยแต่
ผู้เดียวไปประชุม ASPAC Education Seminar
on "Preparation of Teaching Materials on
ASPAC Members" ณ มหาวิทยาลัย Chengchi
University, ไทเป, ไต้หวัน (16-22 มีนาคม)

- เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทยไปประชุม International Conference on
Education ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
เรื่อง Improvement of Effectiveness of the
Education System, Particularly Through
Reduction of Education Wastage (1-9
กรกฎาคม)

- เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทยไปประชุมเรื่อง นโยบายทางวัฒนธรรม ณ กรุง
เวนิส ประเทศอิตาลี (24 สิงหาคม - 2 กันยายน)
เป็นการประชุมนโยบายทางวัฒนธรรมเป็นครั้งแรก
ในโลก

พ.ศ. 2514 - เป็นผู้แทนประเทศไทยไป
ประชุม International Conference on Educa-
tion ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เรื่อง
Social Background of Children and Their
Chance of Success in School

พ.ศ. 2515 - ไปดูการศึกษาของญี่ปุ่น
ตามคำเชิญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา
ญี่ปุ่นในขณะนั้น

พ.ศ. 2518 - เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทยไปประชุม SEAMEO Conference ณ
เมืองบาเกียว (Baguio) ประเทศฟิลิปปินส์ (17-
25 มกราคม)

- เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน

ไทยไปประชุม International Conference on
Education ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
(27 สิงหาคม-4 กันยายน) แล้วไปดูงานการศึกษา
และวัฒนธรรมที่ประเทศอังกฤษ (8-16 กันยายน)

- เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทยไปประชุม Regional Conference of Na-
tional Commissions ครั้งที่ 6 ณ กรุงนิวเดลี
ประเทศอินเดีย (10-15 พฤศจิกายน)

พ.ศ. 2519 - เป็นรองหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทยไปประชุม UNESCO General Conference
ครั้งที่ 19 ที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา ในการ
ประชุมครั้งนี้สามารถทำให้ UNESCO ถือว่า
โบราณสถานที่ยังมีชีวิตอยู่ทั่วยเป็น "มรดกโลก"
แห่งหนึ่ง

งานเขียนที่สำคัญ

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ได้เขียน
หนังสือและบทความไว้เป็นอันมาก อาจแบ่ง
ประเภทได้ดังนี้

งานที่พิมพ์เป็นเล่ม

1. ปัญหาการศึกษาของโลก แปลจาก
World Problems of Education ของ Jean
Thomas

2. จริยธรรมศึกษา

3. แนวคิดในการบริหารการศึกษา

บทความทางวิชาการ มีเป็นจำนวนมากที่
สำคัญๆ ได้แก่

1. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์

2. วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัง

3. พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่

4. A Philosophy of Education for
Thailand : The Conference of Buddhism
and Democracy

5. ปรัชญาการศึกษาในประเทศไทย

6. ปรัชญาการศึกษาและแผนการศึกษา
แห่งชาติ

7. ข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทย
8. บูรณาการ
9. ความคิดบางประการในวิชาการศึกษา
10. การศึกษา
11. ประชาธิปไตย
12. ทฤษฎีการวางแผนที่ครูควรทราบ
13. จริยธรรม
14. จริยศึกษา
15. การบำเพ็ญทานของพระเวสสันดร
16. มาตรการพื้นฐานบางประการสำหรับ
สร้างครูที่ดี

๑๓๙

เมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ยังอุทิศเวลาทำงานให้แก่สังคมอีกมากมาย เช่น

1. เป็นที่ปรึกษากรมวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
2. เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมข้าราชการของสำนักงาน ก.พ.
3. เป็นกรรมการราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งต้องไปประชุมเป็นประจำ ณ สำนักธรรมศาสตร์และการเมืองเพื่อบัญญัติศัพท์เรื่องปรัชญาและการศึกษา
4. เป็นกรรมการบัญญัติศัพท์อุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย
5. เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาโครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. เป็นประธานกรรมการสาขาวิชาปรัชญาการศึกษา โครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เป็นต้น

ด้วยคุณงามความดีและคุณูปการอย่างล้นเหลือต่อวงการศึกษ และต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดังกล่าวมาแล้วนั้น คณะศิษย์กลุ่มหนึ่งจึงคิดริเริ่มให้มี “วันสาโรช บัวศรี” ขึ้น โดยถือวันที่ 16 กันยายนของทุกปีเป็นวันจัดงาน วันที่ 16 กันยายน นั้นตรงกับวันเกิดของ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี และเป็นวันประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา ด้วย งาน “วันสาโรช บัวศรี” เริ่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา โดยเลือกประธานจัดงาน ซึ่งเป็นศิษย์เก่าเพื่อรับผิดชอบในการจัดงานเป็นประจำ โดยตั้งวัตถุประสงค์ของงานไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติของอาจารย์ ในฐานะเป็นปูชนียบุคคลในวงการศึกษาของเมืองไทย
2. เพื่อเป็นวันสำคัญสำหรับผู้มีอาชีพทางการศึกษา ได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ
3. เพื่อให้บรรดาศิษยานุศิษย์ของท่านได้มีโอกาสพบปะกัน ในฐานะที่ต่างคนต่างมีอาจารย์ท่านเดียวกันเป็นเครื่องผูกพัน และความผูกพันดังกล่าวควรจะมีอยู่ชั่ววันรันดร์

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ได้ล่วงลับไปแล้ว แต่งาน “วันสาโรช บัวศรี” ยังคงอยู่ ในวันนี้จะมีการบรรยายทางวิชาการ และกิจกรรมอื่นๆ ประกอบ

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี เป็นบุตรคนโตของขุนประทุมสิริพันธ์ (เจริญ บัวศรี) และนางเปล่ง บัวศรี เกิดที่อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2459 ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2536 นับเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลทางการศึกษาที่สำคัญยิ่งอีกท่านหนึ่ง

วรวิทย์ วสันตสรากร

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดงานยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่การศึกษาชาติ. นายสาโรช บัวศรี บุคคลที่ทำประโยชน์แก่การศึกษาของชาติอย่างสูงยิ่ง. กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์ เนื่องในโอกาสที่กระทรวงศึกษาธิการมีอายุครบ 100 ปี, 2535.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ. ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล. พัฒนาศึกษา, 2531.

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี รำลึก. เนื่องในวาระครบรอบ 100 วัน ในการถึงแก่อนิจกรรม ของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี 5 กุมภาพันธ์ 2537. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2537.